

Sprawozdanie z Polsko-Niemieckiej Letniej Akademii Deutsches-Polen Institut, 3-11 września 2016

08.02.2017

Zrelacjonowane przez Zrelacjonowane przez mgr Jakub Szumski

Od 2008 r. Deutsches-Polen Institut (DPI) w Darmstadt (Hesja) organizuje Polsko-Niemiecką Letnią Akademię dla studentów i doktorantów, którzy w swojej pracy badawczej podejmują tematy związane z historią i współczesnością Polski, Niemiec oraz stosunków pomiędzy oboma krajami. Uczestnikami przedsięwzięcia są młodzi Niemcy i Polacy, zainteresowani wschodnim (zachodnim) sąsiadem i chcący zaprezentować wyniki swoich badań na międzynarodowym forum. Od 2014 r. Akademia przyjęła formułę polsko-niemiecko-ukraińską, poszerzając w ten sposób perspektywę tematyczną praktycznie na cały obszar Europy Środkowo-Wschodniej. Obrady prowadzone są w języku niemieckim. Organizatorzy dbają o bogaty i urozmaicony program, obejmujący nie tylko część naukową, ale też kulturalną i krajoznawczą. Przede wszystkim jednak, pracownicy DPI zapewniają komfortowe i przyjazne warunki umożliwiające lepsze poznanie się i polsko-niemiecką wymianę myśli.

Nie inaczej stało się w roku 2016. Letnia Akademia odbyła się w dniach 3-11 września. W Darmstadt zjawili się zróżnicowane grono 13 osób, reprezentujących polskie, niemieckie i ukraińskie uniwersytety oraz placówki naukowe. Przywitanie, z udziałem dyrektora DPI Prof. Dietera Bingena, nastąpiło w siedzibie Instytutu Polskiego - imponującym zamku książąt Darmstadt-Hessen. W ramach programu pozanaukowego uczestnicy zaproszeni zostali na zwiedzanie Darmstadt i okolic miasta, czemu towarzyszył szczegółowy i kompetentny komentarz pracowników naukowych Instytutu: Petera-Olivera Loewa i Manfreda Macka. Duża wycieczka zorganizowana została na zamek Hambach, w którym to w maju 1832 r. demonstracja niemieckich liberałów wyrażających solidarność z powstaniem listopadowym w Polsce, przerodziła się w wiec domagający się zjednoczenia Niemiec i demokratycznych reform w całej Europie. Kolejną atrakcją Akademii była możliwość wzięcia udziału w spotkaniu autorskim z publikującym po niemiecku polskim pisarzem-emigrantem Arturem Beckerem. Becker przyjął także zaproszenie do Instytutu, gdzie pytania zadawać mogli mu uczestnicy Akademii.

Podkreślić należy, że program, rozłożony na 8 dni, nie dawał poczucia przeciążenia nadmiarem informacji płynących z wygłaszanych referatów. Organizatorzy przedsięwzięcia - Peter Oliver Loew, Manfred Mack i Julia Röttger - opracowali rozkład zajęć pozostawiający odpowiednią ilość czasu wolnego. Spożytkować można go było na skorzystanie z bogatych zbiorów archiwalnych DPI, z biblioteki (posiadającej najnowsze czasopisma naukowe w języku polskim i nowości z rynku książki historycznej w dwóch językach) lub po prostu na rozmowy z innymi uczestnikami.

Program *stricte* naukowy składał się z dwóch podstawowych elementów - warsztatów prowadzonych przez naukowców z uniwersytetów z RFN oraz seminariów, w ramach których uczestnicy przedstawiali oparte na własnych badaniach referaty.

Pierwsze warsztaty przeprowadzone zostały przez **PROF. MAGDALENĘ MARSZAŁEK (Universität Potsdam)**. Ich tematem była obecna w polskiej kulturze dychotomia „Pan-cham”. Prof. Marszałek odwołując się do literatury naukowej, pięknej oraz filmów dokumentalnych pokazywała, jak ważną nadal rolę podział ten odgrywa we współczesnej Polsce. Temat szczególnie interesujący był dla uczestników spoza kraju, odkrywających głębokie korzenie polskich podziałów kulturowych. **PROF. STEFAN GARSZTECKI (Technische Universität Chemnitz)** przedstawił krytyczną wobec przemian politycznych w Polsce po wyborach 2015 r. analizę politologiczną. Zajął się między innymi konfliktem wokół Trybunału Konstytucyjnego, mediów publicznych, korpusu urzędniczego oraz polityki zagranicznej i historycznej rządu Prawa i Sprawiedliwości. Gorąca dyskusja wobec opisu i ocen zaprezentowanych przez referenta ze strony uczestników wyraźnie pokazywała potrzebę rozmowy i kompetentnych informacji na temat wydarzeń politycznych w Polsce. W ramach swoich warsztatów **PROF. CLAUDIA KRAFT (Universität Siegen)** postawiła pytania o możliwość uprawiania krytycznej historiografii Europy Wschodniej. Uczona, bazując na przykładach z własnego warsztatu badawczego, zaprezentowała szereg problemów, kontrowersji i trudności wynikających z poszukiwania nowych sposobów patrzenia na dzieje regionu. Podczas dyskusji uczestnicy szkoły zastanawiali się, jak uczestniczyć w międzynarodowych debatach historycznych oraz jak wpisać historię Europy Wschodniej w historię powszechną.

Pierwszy panel referatów przygotowanych przez uczestników Akademii poświęcony był kulturze i społeczeństwu. **MAGDALENA KOY (Johannes Gutenberg-Universität Mainz)** w swoim wystąpieniu zaproponowała nowe spojrzenie na twórczość Józefa Mackiewicza - pisarza, publicysty i emigranta politycznego. Dzieła wciąż budzące żywe zainteresowanie w kraju autora potraktowała jako „miejsca pamięci”. Autor w swoich powieściach przechował pamięć Polski sprzed II wojny światowej i jej wojennych dziejów - przekonywała Koy. Innym pisarzem-emigrantem - Gustawem Herlingiem-Grudzińskim - zajął się **UWE HEINZMANN (Hochschule RheinMain)**. Referent powiązał twórczość Herlinga-Grudzińskiego z miejscami, w których tworzył. Skupił się na pobycie pisarza we Włoszech i dialogu, jaki podejmował z kulturą włoską w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych. Heinzmann pokazał, że twórczość Herlinga-Grudzińskiego poruszała treści uniwersalne, zrozumiałe także w powojennych Włoszech. Tematykę społeczną rozpoczął **ŁUKASZ KUMIĘGA (Universität Düsseldorf)**. W swoim wystąpieniu przedstawił założenia projektu badawczego dotyczącego gentryfikacji w Polsce, sytuującego się na skrzyżowaniu nauk społecznych, urbanistyki i analizy dyskursu. Głosy pojawiające się w debatach wokół konfliktów między interesem społecznym, publicznym i prywatnym w przestrzeni miejskiej, jak przekonywał, dają dobry obraz wyobrażeń i wizji społeczeństwa we współczesnej Polsce. **KATARZYNA WÓJCIK (Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej)**, lektorka języka niemieckiego, prezentowała praktyczne aspekty nauczania języka niemieckiego studentom-obcokrajowcom w Polsce. Około 50% z nich to Ukraińcy, którzy traktują Polskę jako kraj przejściowy, pozwalający na wdrożenie się do życia w Unii Europejskiej i nabycia niezbędnych umiejętności. Wymaga to odpowiedniego dostosowania programów nauczania do ich potrzeb.

Następny panel referatów zdominowała tematyka historyczna i polityczno-ekonomiczna. **KAROLINA JARA (Uniwersytet Wrocławski)**, przy użyciu źródeł z archiwów polskich i niemieckich oraz bogatego materiału ikonograficznego, zaprezentowała referat poświęcony architektonicznym planom przebudowy Dolnego Śląska podczas okupacji niemieckiej. Karolina Jara opisała ambitne plany przekształceń Wrocławia oraz innych dolnośląskich miast i miasteczek, stawiając ciekawe pytania o wpływ, jaki miała na nie ideologia i plany wojenne narodowosocjalistycznej III Rzeszy. **JAKUB SZUMSKI (Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk)** przedstawił wstępne wyniki badań dotyczących porównawczej polsko-niemieckiej historii rozliczania korupcji i nadużywania stanowisk wśród elity władzy komunistycznej w latach osiemdziesiątych XX w. Skupił się na opisanu przebiegu prac oficjalnych komisji badających przypadki korupcji w PRL (1981) i w NRD (1989). Wskazał na wiele podobieństw pomiędzy oboma przypadkami, co tłumaczył wystąpieniem w Polsce i we wschodnich Niemczech sytuacji rewolucyjnej. **JOANNA ROZMUS (Universität Wien)** przybliżyła uczestnikom temat transformacji, jakiej po 1989 r. poddane zostały polskie Państwowe Gospodarstwa Rolne (PGR). Referentka zaproponowała całościowy projekt badania struktury gospodarstw i życia codziennego ich pracowników, co uznać można za rozwinięcie pionierskich badań Eweliny Szpak. **MARIO MIETSCHKE (Universität Leipzig)** zajął się analizą przyszłości polskiego przemysłu wydobywania węgla. Objaśnił zasady modelu, którym posłużył się przy prognozowaniu możliwych scenariuszy oraz omówił czynniki, które wpływać mogą na politykę energetyczną w Polsce. Wskazał różnice w postrzeganiu gospodarki opartej na węglu w Polsce i w Niemczech. Ostatni referat, autorstwa **JACOBA NUHNA (Technische Universität Dresden)** opowiadał o dziejach polskiego opozycyjnego ugrupowania Wolność i Pokój (WiP) w latach 1989-1993. Referent twierdził, że w okresie dyktatury komunistycznej hasła ekologiczne i pacyfistyczne, charakterystyczne dla WiP, były przez wielu członków ruchu traktowane instrumentalnie - jako skuteczna metoda walki z „komuną”. Po 1989 r. w działalność za rzecz ochrony środowiska zaangażowała się mała grupa idealistów, którzy rozwinęli „antysystemową” działalność. Społeczno-polityczna atmosfera lat 90. była ku temu wyjątkowo niesprzyjająca.

Kolejny zespół referatów otworzyła **WIKTORIA SOŁOSZCZENKO (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy)**, która przedstawiła biografie kobiet aktywnych w życiu naukowym i publicznym Galicji na przełomie XIX i XX w. W omawianych przez referentkę, a często dziś zapomnianych, postaciach, zaangażowanie w ruch kobiecy łączyło się z historią nauki oraz ruchów liberalnych i narodowych w Europie Środkowo-Wschodniej. **MICHAŁ TURSKI (Universität Gießen)** zaprezentował swój projekt doktorski dotyczący folksdojczy w Łodzi w czasie okupacji niemieckiej, a przede wszystkim po 1945 r. - w okresie ich weryfikacji i rehabilitacji. Autor referatu zapowiedział przeprowadzenie badań biograficznych nad aktami personalnymi i życiorysami ponad 15 tys. osób, które podpisały *Deutsche Volksliste*. **JULIA RÖTTJER (Deutsches-Polen Institut)** przedstawiła wyniki swoich badań nad niemieckim nazistowskim obozem koncentracyjnym i zagłady Auschwitz-Birkenau jako obiektem światowego dziedzictwa UNESCO. Były obóz koncentracyjny z inicjatywy rządu PRL wpisany został na listę UNESCO w 1979 r. Julia Röttjer opowiedziała o międzynarodowych dyskusjach wokół polskiej inicjatywy oraz skutkach jej realizacji - polegających na uniwersalizacji i globalizacji obozu, będącego symbolem zagłady Żydów, który dawniej funkcjonował niemal wyłącznie w narodowym kontekście polskiej martyrologii. **MAREN HACHMEISTER (Graduiertenschule für Ost- und Südosteuropastudien)** w swoim referacie przedstawiła założenia dysertacji dotyczącej porównawczej historii Czerwonego Krzyża w Polsce i Czechosłowacji w latach dyktatury komunistycznej. Referentka za punkt wyjścia przyjęła pojęcie samoorganizacji i twierdziła, że pomimo „oficjalnego” charakteru i ścisłych powiązań z władzami obu państw, pozwalały one na spontaniczną i oddolną

działalność.

Referaty stały na bardzo wysokim poziomie. Multimedialne prezentacje dotyczyły szeregu zagadnień i przygotowane były z perspektyw różnych dyscyplin (literaturoznawstwo, socjologia, historia, ekonomia). Łączący je wspólny mianownik (polski lub polsko-niemiecki) powodował, że bez trudu można było odnaleźć się nawet w nieznanej sobie początkowo tematyce. Pomagały w tym także przygotowane wcześniej streszczenia referatów, z którymi można było zapoznać się przed przyjazdem do Darmstadt. W dyskusjach solidarnie brali udział wszyscy uczestnicy, wskazując na mocne strony kolejnych prezentacji, ale i na takie, którym warto jeszcze poświęcić trochę pracy.

Jakość prezentacji oraz ich recepcja pokazały, że poważne i oparte na źródłach badania stosunków pomiędzy oboma krajami są nadal mocną stroną polsko-niemieckiej wymiany naukowej. U niemieckich uczestników Akademii łączyło się to z bezbłędną znajomością języka polskiego. Z perspektywy Darmstadt przyszłość naukowych i kulturalnych kontaktów pomiędzy oboma krajami rysuje się optymistycznie.

Dla rozpoczynających swoje kariery badaczy historii Polski, Niemiec i ich wzajemnych stosunków, Letnia Akademia Deutsches-Polen Institut to prawdopodobnie najlepsze forum do prezentacji swoich ustaleń, wysłuchania komentarzy i rzeczowej krytyki. Należy więc mieć nadzieję, że inicjatywa ta będzie kontynuowana. Uczestnictwo w niej należy polecić (lub nawet zalecić!) wszystkim młodym naukowcom, których zainteresowania sytuują się tym regionie. Budować będą w ten sposób swoje kariery, ale także naukową i społeczną sieć kontaktów oraz wzajemny szacunek, odporne na zmiany politycznych koniunktur w obu krajach.

<https://www.pol-int.org/pl/conference/sommerakademie-polen?j5Q6rewycZ5HtUDXTWpx7UZE=1&cr=5629>